

Resumé af oplæg den 25. oktober

Verden og mennesket.

Urhistorien: 1 Mosebog kap 1-11

I Skabelsesberetningerne 1 Mos 1-2

Skabelsesberetning er den bibelske fremstilling i digt og fortælling af den teologiske grundtanke, at Gud har skabt verden. Det er *ikke* en teori om, hvordan verden er blevet til!

GT indeholder både fragmenter af og længere tekster med skabelsesskabelsesberetninger:

Sl 24,1f. er en kort antydning af skabelsens forløb

Sl 104 er én lang skabelseshymne

Spor af skabelsesberetning i *profetlitteraturen* (Es 40,12) og i *visdomslitteraturen* (Job 38,4-11)

1 Mos 1-2 indeholder to skabelsesberetninger bundet sammen af 1 Mos 2,4

A Første skabelsesberetning 1 Mos 1,1 – 2,3:

- Det skabes en ramme for livet med en verden fyldt med planter, dyr i vand, i luft og på landjorden – og til sidst: mennesker.
- Systematisk og ”videnskabelig”. Dog med poetiske træk, der er i slægt med de gt-lige salmer
- Beretningen går fra et ”forud”, der ligger uden for tekstens horisont til en verdenshistorie, der nu går i gang.
- Skabelsen bliver til ved en række befalinger fra Gud - jvnf Sl 33,9.

Opbygning:

- 1) Vers 1-2: Verden bliver til af et kaos. Skabelsen består i, at liv bliver mulig
- 2) Vers 3-10. Gud: Der udstedes tre ordrer, der betinger tid og rum – tre skabelsesdage. Gud giver navn til dag og nat, hav, jord og himmel. Planteverdenen skabes som grundlag for dyrs og menneskers liv.
- 3) Vers 11-12. Livet i de tre rum beordres frem. V 13: Gud erklærer det for godt.
- 4) Vers 14-19. fjerde dag: Lysene sættes på himlen.
- 5) Vers 20-23. Femte dag: dyrene i havet og på himlen skabes
- 6) Vers 24-31: Sjette dag: dyr og mennesket skabes. Menneskets ansvarlighed sættes i centrum – menneskets lighed med Gud
- 7) Guds billedlighed
Mennesket er skabt som et frit væsen: "Gudbilledligheden" rummer ikke blot en **beskrivelse** af, hvad mennesket er, men også en **foreskrivelse** af, hvad det skal være.

Hvad Guds billedlighed er foreligger i klassisk form hos kirkefaderen *Irenæus* (130 – 200): Adam var fra første færd bestemt til at vokse og komme til at ligne Kristus, Den anden Adam (jvf. Rom. 5,12-19). Dvs.: Mennesket er skabt som et mulighedsvæsen, der først hen ad vejen kan realisere sin fulde menneskelighed.

Grundtvig knyttet guds billedligheden til sproget:

Dette Ord med Aand og Liv

Gienlyd af Guds Almagts-Bliv,

Det Guds Billed er her neden,

Og Hans Glands i Evigheden!

8) Kap 2, 1-4. Syvende dag. Hviledagen, sabbatten skabes.

Tilblivelse: Sandsynligvis eksilet i Babylon (587-539) - de landflygtige præster fra Jerusalems tempel kan være forfatterne.

- Mulig inspiration fra babylonisk mytologi
- Gudsnavnet. Gud = elohim
- Kilden betegnes som *Præsteskriftet*

B Anden skabelsesberetning 2,5-26

- En fortløbende fortælling
- 1 Mos 2,5- 25: Jordens eksistens er forudsætningen.
- Men det er en *endnu-ikke-tilstand* uden liv og kultur. Den får liv ved at Gud i tur og orden skaber en mand, en have, Edens have, dyr og til sidst en kvinde. *Eden* = glædens og vellystens sted.
- En kilde springer frem
- Mennesket skabes af ler og Gud indblæser livsånd, så mennesket bliver levende.
- Gud planter en have, Edens have – *kundskabens træ*
- Paradisfloden giver haven kvalitet
- Mennesket (Adam= agerjord) bringes ud af sin isolation ved at dyrene skabes – og til sidst kvinden, Eva. Dermed er grundlaget for livet til stede.

Tilblivelse: Sandsynligvis ældre end første skabelsesberetning

Gudsnavnet: Iflg. den autoriserede oversættelse der følger grundteksten : *Gud Herren*.

- 1) De to skabelsesfortællinger understreger på hver sin måde menneskets fællesskab med jorden.
- 2) Mennesket skal finde sin plads i verden i et fællesskab med alt levende, fordi det på forhånd er sat i et fællesskab med alt levende.
- 3) Universet er vældigt og overmægtigt – og alligevel har det givet plads til, at mennesket som mikrokosmos har fået en særstilling i det (jvnf. Sl. 8).
- 4) Skaberværket er indrettet sådan, at mennesket kan bebo verden og nyde den.
- 5) Ved siden af generøsiteten er også skrøbeligheden et skabt vilkår

II Syndefaldsberetningen 1 Mos 3

Kan forstås som en problemmyte og en forklaringsmyte, det vil sige en beskrivelse af det grundlæggende problem, som religionen skal løse, nemlig menneskets overtrædelse af den guddommelige orden.

Bemærk: Ordet *synd* eller synonymer forekommer ikke i teksten.

- 1 Mos 3 er fortællingen om det første menneskepar i Edens have – ikke om et ”syndefald”.
- Synd spiller alligevel en gennemgående rolle i 1 Mos 1-11. Pessimismen er tydelig – se 1 Mos 6,5 og 8,21
- 1 Mos 1-11 er historien om syndens acceleration

Dogmatisk tolkning:

Jødedommen

Det grundlæggende problem det hårde liv, som syndefaldet er skyld i.

Løsningen på dette grundlæggende problem er, at mennesket skal overholde Guds bud, dvs. moseloven, og derved hjælper Gud mennesket til at få et godt liv.

Kristendommen

Det grundlæggende problem, at synden forhindrer mennesker i at vende tilbage til paradiset og samværet med Gud.

Mennesket er selv skyld i sin lidelse og død, fordi det har været ulydigt mod Gud.

Syndefaldsberetningen er en *forklaringsmyte*:

- Hvorfor mennesket kender til godt og ondt?
- Hvorfor skal mennesket dø – og hvad er døden?
- Hvorfor skal mennesket arbejde?
- Hvorfor skal mennesket lide
- Hvorfor er slangen menneskets fjende?
- Hvorfor er lidelsen kommet ind i verden?

Begrebet ”synd” iflg. GT:

- 1) ”At gå fejl af et mål” – ”Ramme ved siden af”. I dansk oversættelse: ”synd” eller ”overtrædelse”
- 2) ”Det forvredne” – ”Det perverterede”. I dansk oversættelse: ”Synd”. ”Skyld”, ”Brøde”.
- 3) Den undergivnes oprør mod sin herre. I dansk oversættelse: ”Synd”. ”Forbrydelse”.

Synd er den illegitime, uretfærdige, forkerte handling, der bryder med den orden, der gælder for kosmos, natur, samfundsforhold, gudsforhold.

Synd trækker straf med sig, der som regel kommer fra Gud.

Spørgsmål: Er menneskets essentielt syndigt?

Iflg. GT har mennesket en tilbøjelighed til synd. Den er et livsvilkår – i lighed med opfattelsen i babylonisk mytologi.

II Kain og Abel 1 Mos 4

Et stamfadersagn der i en ældre udgave skal begrunde, hvordan Kain grundlagde en slægt, der var kulturelt aktive – jvnf. Lemeks hævnsgn v 23-24.

Dette i grunden positive sagn er i den bibelske sammenhæng drejet negativt: Lemek opfattes som afstumpet, fordi han værre end forfaderen, brodermorderen.

Kain - navnet forklares i v 1 (af hebræisk udsagnsord *qanah*).

Abel – (af hebræisk *hæbæl* = tomhed). Måske hentyder navnet til hans tidlige død. Som type den foretrukne lillebror

Afgørende træk i fortællingen:

- Mordet skyldtes en offerhandling og Guds holdning hertil.
- Det endelige motiv er uklart, fordi v 8 ikke røber, hvad Kain sagde til Abel.
- Afgørende er det, at Kain ikke vedkender sig sit ansvar, derfor forvises han fra agerjorden.
- Ligesom Adam og Eva får klæder, yder Gud en vis beskyttelse af Kain: *Kainsmærket*
- Kainsmærket betyder måske ”tilhører Gud (Jahve)”.

IV Syndflodsfortællingen 1 Mos 6-9

- Ordet ”syndflod” af tysk: ”Sintflut”.
- Fortællingen har sin parallel, eller er påvirket af den mesopotamiske myte om *Gilgamesh*
- Den mesopotamiske syndflod udløses af gudernes ønske om at begrænse menneskehedens vækst og indbyrdes strid (polyteisme)
- Den bibelske syndflod sker på Guds egen beslutning (monoteisme). Årsag: Menneskets ondskab
- Iflg. den mesopotamiske myte vinder hovedpersonen evigt liv ved frelse gennem syndfloden. I den bibelske historie vinder Noa livet på jorden.
- To kilder synes at ligge bag den bibelske tekst – se 7,4 ; 76 og 8,13f. (flodens varighed). Antallet af dyr er forskelligt – se 6,19ff. og 7,2f.. I begyndelsen af kap 7 tales om rene og urene dyr.
- Syndfloden må ikke gentages iflg. 9,9-11 trods det at synden ikke stopper iflg. kap 8,21-22.

V Babelstårnet 1 Mos 11

Hebr.: balal = forvirring

En myte om menneskets forsøg på at sprænge Guds grænser.

Babelstårnet en = *ziqqurat*, et trappeformet tårn -måske til astronomisk formål.